

Chojnacki, Jakub

General Wojciech Jaruzelski w Towarzystwie Naukowym Płockim (24 stycznia 1989 r.)

Notatki Płockie 34/1-138, 3-9

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Generał Wojciech Jaruzelski w Towarzystwie Naukowym Płockim

(24 stycznia 1989 r.)

W swych długich dziejach stowarzyszenie nasze, założone 3 czerwca 1820 r. zwane w XIX wieku Towarzystwem Naukowym przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej, a od początku XX wieku Towarzystwem Naukowym Płockim, było odwiedzane przez wiele osób z kraju i zagranicy. Gośćmi byli nie tylko wybitni przedstawiciele nauki i kultury, ale także osoby sprawujące najwyższe funkcje państwowe.

W okresie Królestwa Polskiego Towarzystwo odwiedzili m.in. ks. Stanisław Staszic — prezes założonego w 1800 roku Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, a także namiestnik Królestwa gen. Józef Zajączek — Członkowie Honorowi Towarzystwa, wówczas zwani „Opiekunami”.

Od 1910 roku Towarzystwo prowadzi „Księgę Pamiątkową”. Są w niej wpisy m.in. przywódców Polski Odrodzonej: Marszałka Józefa Piłsudskiego (10 kwietnia 1921 r. z okazji odznaczenia miasta Płocka Krzyżem Walecznych), Prezydenta II Rzeczypospolitej prof. dra Ignacego Mościckiego (10 lipca 1928 r.) Pierwszego Sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka (15 stycznia 1971 r.), Przewodniczącego Rady Państwa PRL prof. dra Henryka Jabłońskiego (15 sierpnia 1974 r.) i obecnie generała Wojciecha Jaruzelskiego — Przewodniczącego Rady Państwa PRL, Pierwszego Sekretarza KC PZPR.

Wizyta Generała miała miejsce we wtorek, 24 stycznia 1989 r. Zaproszenie Zarządu TNP było aktualne od dłuższego czasu. Przed kilko-

Siedziba TNP, sala im. Tadeusza Gierzyńskiego, 24 stycznia 1989 r. Od lewej strony: sędzia Maria Świecka — skarbnik TNP, red. TVP Tadeusz Zakrzewski, mgr Antoni Bielak — Wojewoda Płocki, inż. Adam Bartosiak — I Sekretarz KW PZPR w Płocku, red. Zbigniew Buraczyński — przedstawiciel Polskiego Radia, mgr Jan Nycek — redaktor naczelny „Tygodnika Płockiego”, gen. armii Wojciech Jaruzelski — Przewodniczący Rady Państwa PRL, I Sekretarz KC PZPR, dr inż. Jakub Chojnacki — prezes TNP i płk Andrzej Palimąka — sekretarz Generała.

Piłsudski

Mościcki

Jarek

Henryk Jablonski
11/11. 1924

Jaruzelski
24. 01. 1929

Autografy przywódców II i III Rzeczypospolitej: Józefa Piłsudskiego, Ignacego Mościckiego, Edwarda Gierka, Henryka Jabłońskiego i Wojciecha Jaruzelskiego — w prowadzonej od 1910 r. „Księżce „Pamiątkowej” Towarzystwa Naukowego Płockiego. Każdy wpis znajduje się na oddzielnej stronie.

ma laty biorąc udział w uroczystościach 300 rocznicy Odsieczy Wiedeńskiej, na krakowskim Wawelu — zaprosiłem generała Jaruzelskiego do złożenia wizyty w naszej siedzibie.

Odpowiedział, dobrze, „przy okazji”. Dał temu i wyraz w krótkim liście do mnie z dnia 8 stycznia 1988 r. dziękując za „... noworoczny wyraz pamięci” i „Pozostając w nadziei na wizytę w zasłużonym Towarzystwie Naukowym Płocka...”

Ostatnie moje spotkanie z gen. Wojciechem Jaruzelskim miało miejsce w Katowicach w czasie obrad II Kongresu Kultury Języka Polskiego, który odbywał się pod Jego patronatem. W przerwie pierwszego dnia obrad (7 grudnia 1988 r.) Generał spotkał się z Komitetem Honorowym II Kongresu, którego miałem zaszczyt być członkiem. Wówczas w rozmowie przypominałem Jego obietnice zarówno ustne, jak i pisemną.

Proponowałem termin wizyty w maju—czerwcu mając na uwadze, iż wiosenna zieleń i kwiaty dodadzą uroku unikalnie położonej historycznej stolicy Mazowsza, a także pomny na szekspirowską maksymę, że „cenę piękności sąd oka stanowi”.

Generał zrealizował obietnicę przy okazji odwiedzin Płockiej Petrochemii. Ponieważ sama wizyta nastąpiła niespodziewanie — nie było czasu na zwołanie nadzwyczajnego posiedzenia Zarządu. Z konieczności reprezentowaliśmy Towarzystwo tylko we dwoje, tj. wraz ze skarbnikiem mgr Marią Świecką.

Do siedziby Towarzystwa przybył Generał krótko po godz. 13. Towarzyszyło mu szereg osób, w tym gospodarze województwa płockiego: I Sekretarz KW PZPR inż. Adam Bartosiak i Wojewoda Płocki mgr Antoni Bielał.

Po zwiedzeniu I i II piętra XV-wiecznej siedziby TNP w sali im. Gustawa Zielińskiego Gość otrzymał medal wybitny w srebrze z okazji powrotu po ok. 550 latach do płockiej bazyliki katedralnej romańskich Drzwi Płockich. Był to medal nr 3 z wygrawerowaną dedykacją dla Prezesa Rady Ministrów i Przewodniczącego WRON oraz datą 28 lutego 1982 r. Wówczas to z udziałem około 20 tysięcy osób, miały miejsce uroczystości w bazylice katedralnej, siedzibie TNP i w refektarzu Wyższego Seminarium Duchownego. Na czele 5-osobowej delegacji rządowej stał prof. dr Antoni Rajkiewicz — ówczesny Minister Pracy, Płac i Spraw Socjalnych, a 6-osobowej delegacji Episkopatu przewodniczył Prymas Polski, abp Józef Glemp, który poświęcił brązową kopię Drzwi — dar Rządu Polskiego i Płockiej Petrochemii oraz wygłosił okolicznościową homilię.

Podczas spotkania w dniu 24 stycznia Generalowi wręczyliśmy także wydawnictwa Towarzystwa: II wydanie „Sztuki Płocka” — Kazimierza Askanasa, tom II „Zbioru dokumentów i listów miasta Płocka” — Stelli Marii Szacherskiej, pracę zbiorową „Romańskie Drzwi Płockie 1154 — ok. 1430—1982”, „Bazylika Czerwińska — przewodnik” — ks. Kazimierza Dębskiego SDB, „Broniewski — poemat płocki., —

Sala im. Gustawa Zielińskiego. Generał Jaruzelski otrzymuje z rąk prezesa TNP srebrny medal „Romańskie Drzwi Płockie”. Z prawej strony — sędzia Maria Świecka — skarbnik TNP.

General Wojciech Jaruzelski wpisuje się do Księgi Pamiątkowej TNP.

Stanisława Jagielskiego, „50 inkunabułów w Bibliotece im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego” — Haliny Kostaneckiej i organ Towarzystwa kwartalnik „Notatki Płockie” nr 2/135.

Osoby towarzyszące także otrzymały wydawnictwa TNP. Mówiąc o członkach TNP powiedział, iż jest wśród nich 19 księży. W tym miejscu General zauważył, iż to prawdziwy płocki „mini okrągły stół”.

Z kolei na parterze budynku, w klubie „Zbrojownia” General obejrzał propozycję pomnika Bolesława III Krzywoustego wykonaną i ofiarowaną Towarzystwu przez artystę rzeźbiarza Edmunda Majkowskiego z Nowej Wsi k/Warszawy, specjalizującego się w tematyce wojskowej. Zamiarem Zarządu TNP jest postawienie na placu Narutowicza konnego pomnika z brązu tego bodaj największego rycerza Polski średniowiecznej, o którym ks. Jan Głuchowski — proboszcz płocki w wierszu z 1605 r. pisał:

*„Jako bicza bożego wszyscy się mnie bali...
iż dla Męstwa mego*

Jestem za Aleksandra Polakom Wielkiego”. Ale Krzywousty był także i wielkim politykiem, który po sobie pozostawił statut, stanowiący załączek prawa państwowego regulującego sprawy następstwa tronu, jak i systemu rządzenia państwem. Silne państwo — to główny cel życia tego wielkiego Piasta i płocczanina oraz wniosek dla współczesnych, dla nas A.D. 1989.

Bolesław III urodził się w Płocku (20. VIII. 1085), tu był pasowany na rycerza (15. VIII. 1100), a po śmierci w Sochaczewie (28. X. 1138), pochowano go w płockiej katedrze, obok ojca Władysława I Hermana.

W sprawie budowy pomnika General stwierdził, iż wprawdzie dzisiaj nie są to czasy pomnikowe, ale idea jest do dyskusji, gdyż droga polskiej lewicy, ku nowej Polsce, była drogą ku Polsce w piastowskich, Krzywoustego granicach.

Przy prezentacji „Księgi Pamiątkowej” nasz Gość przypadkowo zwrócił uwagę na wpis na s. 11a z 18 stycznia 1920 r. popularnego w Płocku redaktora Konstantego Bolesty Modlińskiego, który i dziś, po prawie 70 latach nie stracił na aktualności:

*„Historia nas zachwyca czarem swej patyny!
Pomnijmy, iż historię - tworzą nasze czyny”.*

Uwagę zwróciła także rzeźba w brązie prof. Alfonsa Karnego z 1930 r. przedstawiająca głowę Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, jedną z jego 150 prac tego rodzaju. Identyczne dzieło sztuki znajduje się w katedrze św. Jana w Warszawie.

Po prawie godzinnej wizycie z siedziby Towarzystwa Goście przeszli do bazyliki katedralnej, której odwiedziny pierwotnie nie były planowane. Zwiedzono kaplicę królewską z piastowskim orłem na sarkofagu władców Polski Władysława I Hermana i Bolesława III Krzywoustego. Właśnie tego orła u zarania Polski Ludowej w 1943 r. Związek Patriotów Polskich w Moskwie postanowił nadać nowo tworzonemu w Związku Radzieckim Wojsku Polskiemu na sztandary i żołnierskie czapki. O tym właśnie orle mówił 1 września 1984 r. w Chełmnie do nowo promowanych oficerów gen. Wojciech Jaruzelski — jako prezes Rady Ministrów — wzywając do zachowania pamięci „tych, którzy w szeregach regularnej armii pod piastowskim

orłem powrócili jako pierwsi na ojczystą ziemię" („Trybuna Ludu” nr 211 z 3 IX).

Z kolei obejrzano brązową kopię Drzwi Płockich jednego z 23 tego typu arcydzieł sztuki romańskiej w katedrach Europy. Oryginał od około 1430 roku znajduje się w soborze Mądrości Bożej w Nowogrodzie Wielkim (Nowgorod — ZSRR). Wymiary zabytku 240×360 cm, waga 2.400 kg. Generał pogratulował Towarzystwu inicjatywy i skuteczności w działaniu.

Podczas zwiedzania zwróciłem także uwagę Generała na znajdującą się w pobliżu tablicę pamiątkową poświęconą pamięci 116 księży diecezji płockiej, zamordowanych przez hitlerowców w latach II wojny światowej, w tym 83-letniego arcybiskupa płockiego dra Antoniego Juliana Nowowiejskiego — zasłużonego członka i Członka Honorowego TNP, byłego wiceprezesa. W czerwcu 1991 r. minie 50 rocznica Jego męczeńskiej śmierci w obozie koncentracyjnym w Działdowie.

Po przejściu promenadą na Wzgórzu Zamkowym i zapoznaniu się z problematyką zabezpieczenia najwyższej, nadwiślańskiej Skarpy, z robotami miliardowej wartości, pojechaliśmy autobusem złożyć kwiaty pod pomnik innego wybitnego płocczanina Władysława Broniewskiego. Pomnik ten — uważany za jeden z trzech najlepszych polskich pomników — to owoc ogólnopolskiego konkursu, na który zgłoszono 96 projektów. Wykonany w Gliwicach,

wg. projektu prof. Gustawa Zemły jest darem Śląska dla Płocka. Został odsłonięty 25 czerwca 1972 r. przez ówczesnego Przewodniczącego Rady Państwa prof. Henryka Jabłońskiego.

Relacjonując wizytę Generała w Płocku redaktor naczelny „Tygodnika Płockiego” Jan B. Nycek swój artykuł pt. „Piąty wpis do księgi” („Tygodnik Płocki” nr 7 z 22 II) zaczął słowami:

„Na wieczornym posiedzeniu Egzekutywy Komitetu Wojewódzkiego partii, kończącym całodzienny pobyt Przewodniczącego Rady Państwa w Płocku dostojny Gość powiedział znamienne słowa: „wybierając się do Płocka jednego byłem pewien — nie zawiodę się na Towarzystwie Naukowym Płockim”...

Wizytę gen. Wojciecha Jaruzelskiego w Płockiej Petrochemii i w siedzibie Towarzystwa Naukowego Płockiego obszernie relacjonowała prasa lokalna, regionalna i centralna, telewizja i radio. Stąd nie podaję tu obszernego sprawozdania. Godzi się jednak przytoczyć za „Trybuną Ludu” nr 22 z 26 stycznia 1989 r. fragment komunikatu PAP dot. pozaprzemysłowej części tej wizyty:

„Przewodniczący Rady Państwa wykorzystał pobyt w Płocku, aby odwiedzić jedno z najstarszych w Polsce, założone w 1820 r. Towarzystwo Naukowe Płockie. Jego członkami honorowymi byli m.in. Stanisław Kostka Potocki, Bogumił Linde, Julian Ursyn Niemcewicz, Sta-

Kruczta bazyliki katedralnej. Przed romańskimi Drzwiami Płockimi prezes TNP informuje Generała o ich historii i znaczeniu. Kopia z brązu (zawieszona na dawnym miejscu 23 XI 1981), to „majstersztyk” dobrej roboty polskich fachowców z Pracowni Konserwacji Zabytków ze Szczecina i Warszawy. Koszt wykonania (samej kopii) wyniósł 6 mln zł, w tym 4,5 mln zł — to dar Płockiej Petrochemii.

Po złożeniu wiązanki kwiatów — przed pomnikiem Władysława Broniewskiego. Od strony lewej: dr inż. Jakub Chojnacki — prezes TNP, inż. Adam Bartosiak — I Sekretarz KW PZPR, gen. Wojciech Jaruzelski i Wojewoda Płocki mgr Antoni Bielak.

nisław Staszic, gen. Józef Zajączek, a pierwszym prezesem biskup płocki ks. Adam Prażmowski.

Od 20 lat Towarzystwem kieruje dr Jakub Chojnacki, który oprowadzał W. Jaruzelskiego po siedzibie TNP mieszczącej się w 500-letnim budynku. Do osiągnięć Towarzystwa należy założenie Biblioteki Naukowej im. Zielińskich liczącej ok. 200 tys. woluminów, w tym tak cennych pozycji, jak fragment biblijnej „Księgi mądrości” z X wieku, a także zorganizowanie muzeum regionalnego, zgromadzenie wielu cennych materiałów naukowych. Ale najbardziej znanym wydarzeniem ostatnich lat, związanym z działalnością Towarzystwa, jest realizacja inicjatywy polegającej na wykonaniu kopii z brązu romańskich drzwi płockich z połowy XII wieku. Na przełomie 1981/1982 r. drzwi te znalazły się na swym dawnym miejscu w bazylice katedralnej w Płocku, przekazane jako dar rzą-

du polskiego i płockiej „Petrochemii” dla Kościoła katolickiego. Srebrny medal wybity z tej okazji, J. Chojnacki wręczył Wojciechowi Jaruzelskiemu, który wówczas był premierem, co stwierdza umieszczona na medalu inskrypcja. W. Jaruzelski wpisał się też do liczącej ok. 100 lat księgi pamiątkowej Towarzystwa, w której widnieją podpisy znanych osobistości zagranicznych i polskich, w tym Józefa Piłsudskiego i Ignacego Mościckiego.

Wojciech Jaruzelski miał także możliwość obejrzenia w katedrze owych drzwi będących arcydziełem metaloplastyki, ukazującym sceny ze Starego i Nowego Testamentu. Do dziś zachowały się w Europie 23 tego rodzaju zabytki. Oryginał drzwi płockich znajduje się w katedralnym Soborze Mądrości Bożej w Nowogrodzie Wielkim, gdzie — jak pisał Lelewel — zostały przed 5 wiekami przekazane w darze.

Nie tylko drzwi wyróżniają katedrę plocką spośród innych obiektów sakralnych. Jest ona — obok katedry poznańskiej i Wawelu — trzecią w Polsce nekropolią królewską, z sarkofagami dwóch polskich monarchów Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego. Piastowski orzeł z sarkofagu w katedrze plockiej posłużył jako wzór dla godła polskiego, które na swych czapkach nosili żołnierze ludowego Wojska Polskiego.

GERARD LABUDA

Kto był założycielem biskupstwa plockiego?

W literaturze przedmiotowej jest ta sprawa od dawna rozstrzygnięta. Historycy, powołując się na znaną bullę papieża Grzegorza VII z roku 1075, w której oznajmia on, że na prośbę Bolesława Śmiałego wówczas jeszcze niekoronowanego na króla, wysłał do Polski legatów, którzy na miejscu mają dopomóc w zreorganizowaniu Kościoła polskiego, zwłaszcza zaś w ustaleniu siedziby metropolitalnej, tak aby biskupi nie musieli błędzić po kraju w poszukiwaniu swojego zwierzchnika — uważają dość zgodnie, iż w wyniku tej akcji m.in. powstało biskupstwo plockie i że — rzecz oczywista — założycielem tegoż był Bolesław Śmiały.¹ Jest to jednak tylko wniosek logiczny, wynikający z poprzednio zarysowanej sytuacji prawno—organizacyjnej ówczesnego Kościoła polskiego.

Na pewien nikły ślad inicjatywy założycielskiej Bolesława Śmiałego mogłaby nas naprowadzić zagadkowa zapiska w Kalendarzu Kapituły krakowskiej z połowy XIII stulecia w brzmieniu: 3. IV Boleslaus rex Polonie, qui constituit episcopatus per Poloniam.² Wymienionego w tej zapisce Bolesława Zofia Kozłowska-Budkowa jednoznacznie zidentyfikowała jako króla Bolesława Śmiałego (1058—1079) i zgodnie z treścią zapiski jemu m.in. przypisała założenie biskupstwa plockiego.³ Jednakże dokładniejsza analiza stylistyczna zapiski wykazała również jednoznacznie, iż wprawdzie człon pierwszy zapiski rzeczywiście odnosi się do tegoż Bolesława (Boleslaus qui Polonie... obiit), natomiast następujące po tym zdanie względne: qui constituit episcopatus per Poloniam — który zakładał biskupstwa w Polsce, zostały zredagowane przez autora kilku innych analogicznych zapisek nekrologicznych w momencie przepisywania starego kalendarza do nowej księgi w połowie XIII wieku. Ów zaś autor zgodnie z ówczesnym stanem wiedzy odniósł ten zapis nekrologiczny do króla Bolesła-

Przewodniczący Rady Państwa obejrzał Skarpgę Wiślaną — najwyższą w Polsce i zapoznał się z pracami zabezpieczającymi ją przed osuwaniem. Złożył kwiaty przed pomnikiem wybitnego plockanina — Władysława Broniewskiego. Autorem tego monumentu, na którym znajdują się cytaty z wierszy poety, jest profesor Gustaw Zemła”.

Henrykowi Samsonowiczowi w 40-lecie twórczej pracy naukowej — poświęcam.

wa Chrobrego (992—1025).⁴ Tym samym upada możliwość wyzyskania powyższej zapiski w poszukiwaniu założyciela biskupstwa plockiego.

Zagadnienie to należy jednak rozwiązywać w całkowicie inny sposób. Historycy przypisujący w tej sprawie inicjatywę Bolesławowi Śmiałemu nie wzięli pod uwagę faktu podstawowego, iż w roku 1075 księciem panującym na Mazowszu był nie Bolesław Śmiały, lecz jego młodszy brat, Władysław Herman (1058—1102). W chwili swej śmierci książę Kazimierz Odnowiciel (1034—1058) podzielił swe państwo starym słowiańskim dynastycznym zwyczajem między trzech synów, z których Bolesław jako najstarszy objął trzy główne dzielnice, to jest ziemie Wiślan (Kraków i Sandomierz), Słęzan (Opole i Wrocław) oraz Polan (Gniezno i Poznań). Nie znamy dzielnic najmłodszego ich brata, Mieszka, zmarłego już w roku 1065, który może dostał Kujawy (Kruszwica, Włocławek), natomiast średni z nich, Władysław z całą pewnością został wyposażony Mazowszem, z siedzibą w Plocku, który odtąd stał się jego najbardziej ulubioną siedzibą.⁵ Niektórzy historycy przypuszczają, że do kompetencji seniora i pryncypsa należało też prawo udzielania inwestytury wszystkim biskupom metropolii gnieźnieńskiej.⁶ Jest to jednak tylko domysł, gdyż w późniejszych czasach wszyscy książęta dzielnicowi udzielali inwestytury tym biskupom, których siedziba diecezji mieściła się w obrębie ich księstwa.⁷ Zapewne nie mogło być inaczej w XI wieku, a mianowicie z tego prostego względu, że nie pryncypsa, lecz miejscowy książę wyposażał „swego” biskupa we wszystkie dochody i majątki, umożliwiające Kościołowi pełnienie jego funkcji duszpasterskich. Musimy więc przyjąć jako rzecz oczywistą, że to nie Bolesław Śmiały, lecz Władysław Herman własnym sumptem jako panujący na Mazowszu władca i szafarz całego majątku państwowego,